

Význačné osobnosti regionu a jejich přínos pro sociální pedagogiku.

Václav Mendlík

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Václav MENDLÍK**
Osobní číslo: **H118190**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Význačné osobnosti regionu a jejich přínos pro sociální pedagogiku**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS. Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou

pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na stručné životopisy vybraných osobností brněnského regionu.
- na odkaz jejich práce v oblasti psychologie a pedagogiky
- na srovnání jejich přínosu pro sociální pedagogiku

* Praktická část se bude zabývat "analýzou textů".

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Chlup, O. Velemínský, K. Uher, J. O novou školu. Praha: Čin, 1933

Konečný, R. Když dětem nejde učení. Praha: Státní nakladatelství, 1961

Konečný, R. Živá slova. Brno: Zář, 1946

Kratina, F. Typ a typologie. Brno: Ústřední učitelské nakladatelství, 1942

Kratina, F. Eidetická vloha. Olomouc: Orbis, 1930

Uher, J. Středoškolský student a jeho svět: příspěvek k psychologii moravského studenta. Praha: Profesorské nakladatelství a knihkupectví, 1939

Uher, J. Problém kázně. Praha, 1924

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Lacá, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

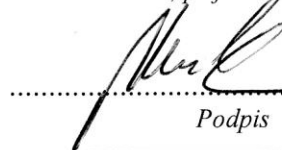
Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

VAČLAV MENDLÍK

Jméno, příjmení studenta

V Brně 14. 2. 2014

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je pokus o zviditelnění tří brněnských osobností a jejich přínos pro sociální pedagogiku. Jedná se o méně známé osobnosti z oborů psychologie a pedagogiky. Bakalářská práce popisuje ve stručnosti jejich životní osudy, zabývá se dílem, které vytvořili. V závěru se pokouší určit, kdo svou prací více ovlivnil sociální pedagogiku u nás. Jedná se o práci teoretickou, založenou na historickosrovnávací analýze textu a dostupných materiálů.

Klíčová slova: Sociální pedagogika, psychologie, pedagogika, analýza textu, osobnost.

ABSTRACT

The aim of the thesis is an attempt to highlight three of Brno personalities and their contribution for Social pedagogy. These are less well known personalities from the fields of psychology and pedagogy. The thesis describes in brief their life destinies, it deals with the work they have created. In the end, is trying to determine who their work more influenced by social education with us. It is a theoretical work, based on historical comparative the analysis of the text and available materials.

Keywords: Social pedagogy, psychology, pedagogy, text analysis, personality.

„Nemilovat knihy znamená nemilovat moudrost. Nemilovat moudrost však znamená stávat se hlupákem“.

Jan Ámos Komenský

Děkuji doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost, ochotu a trpělivost při tvorbě bakalářské práce.

Děkuji i své rodině za podporu a pomoc během mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	10
2 JAN UHER.....	13
2.1 ČAS DĚTSTVÍ	13
2.2 ČAS STUDIJNÍ	14
2.3 ČAS PRACOVNÍ	15
2.4 ČAS V ODBOJI	20
2.5 ČAS VĚZNĚNÍ A SMRTI	21
2.6 JAN UHER A JEHO DÍLO	26
3 ROBERT KONEČNÝ.....	31
3.1 ŽIVOTOPIS	31
3.2 ROBERT KONEČNÝ A JEHO DÍLO	32
4 FERDINAND KRATINA	37
4.1 ŽIVOTOPIS	37
4.2 FERDINAND KRATINA A JEHO DÍLO	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	42
5.1 JEJICH PŘÍSPĚVEK PRO SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKU	42
5.2 JAN UHER.....	43
5.3 ROBERT KONEČNÝ	45
5.4 FERDINAND KRATINA	46
ZÁVĚR.	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	49
FOTOGALERIE.....	51

ÚVOD

V mé bakalářské práci jsem si stanovil cíl, který spočívá ve zviditelnění méně známých osobností, jejichž celoživotní práce a díla souvisejí s psychologií nebo sociální pedagogikou. Dané téma jsem zvolil převážně pro svoji zálibu v historii a literatuře faktu, která je mým koníčkem od raného mládí. Hlavní informace jsem tedy podstatně čerpal z knih, u kterých už data jejich vydání na mne dýchala atmosférou tajemství a historie.

Jelikož jsem nechtěl jen alibistické splnění úkolu, můj zájem se neupíral pouze na známé jména osobností české pedagogiky. Jistěže by se dobře psalo o Janu Ámosi Komenském, nebo o Janu Husovi, ale nevidím žádný smysl v tom, abych jen opakoval to, co již přede mnou napsalo mnoho jiných. Pevně to bylo důvodem, proč jsem si zvolil pro mne zcela neznámá jména, o kterých jsem před tím nikdy nic neslyšel.

Jmenovitě se jedná o pana profesora **Jana Uhra**, pana profesora **Roberta Konečného** a o pana docenta **Ferdinanda Kratinu**, kteří žili a pracovali v Brně. Všichni tři měli společný zájem o psychologii a o pedagogiku.

Pro úplnost mého bádání jsem položil malé skupině svých kolegů, studujících společně se mnou sociální pedagogiku, otázku, zda jim něco říkají uvedená jména. Pro cíl mé práce bylo dostatečným motivem zjištění, že pouze dva z dotázaných znali jméno Jana Uhra. Ostatní jména jim byla naprosto neznámá.

Snažil jsem se tedy, dle dostupných informací, poukázat na životy a práci těchto významných, leč málo známých osobností české pedagogiky. V samotném závěru jsem dle vlastního uvážení posoudil, který z autorů více přispěl svým dílem k rozvoji psychologie a pedagogiky, a jak jejich práce ovlivnila sociální pedagogiku v naší zemi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Pokud se v této Bakalářské práci mám zabývat přínosem těchto pánů pro sociální pedagogiku, nebude jistě od věci, alespoň v krátkosti nastínit, co vlastně sociální pedagogika je.

Pokud bychom chtěli definovat pojem sociální pedagogika, je to v podstatě problém. Sociální pedagogika je oborem hraničním, do kterého prolíná mnoho dalších disciplín, jako je filozofie, právo, psychologie, sociologie, pedagogika, antropologie, biologie člověka a mnoho dalších.

Předmětem sociální pedagogiky jsou sociální aspekty vývoje osobnosti a její výchovy. Samotná práce sociálního pedagoga je blízká profesi pedagoga, psychologa a sociálního pracovníka. Sociální pedagogika je chápána jako speciální pedagogika, která má dvě základní možnosti, svého působení.

První oblastí je „kompenzace“, což je vlastně terapie na již vzniklé škody. Zde můžeme například zmínit resocializaci, jakou je třeba začlenění propuštěného vězně zpět do společnosti. Otázka vězeňství, penitenciaristika, je v sociální pedagogice velmi skloňovaným pojmem. Do okruhu kompenzace lze také zařadit různé formy azylových domů, ať už pro ty, kteří se ocitli ve finanční nouzi, pro matky s dětmi v nouzi, pro oběti domácího násilí a mnoho dalších.

Druhou oblastí je „profylaxe“, která se vyznačuje jako prevence. Zde je možné se bavit o celé škále různých profesí. Může jít o poradenskou činnost, ať už ve sféře zdravotní, psychologické, nebo třeba i právní. Také, pokud vezmeme na zřetel opět otázku vězeňství, do prevence lze zařadit snahu o zamezení recidivy.

Pojetí sociální pedagogiky mělo různý vývoj, jehož směr se ubíral podle toho, jak se zrovna v té době vysvětloval pojem sociální. Jednou byl chápán jako pomoc společnosti těm, kdo se ocitl v nouzi; jindy je na něj hleděno jako na vztah ve společnosti samé.

Hovořit o jasném začátku sociální pedagogiky je poněkud nesnadné. Už filozofové ve starém Řecku hovořili o tom, že výchova musí zohledňovat a akceptovat zájmy společnosti. Velký vliv na vznik sociální pedagogiky měl vývoj sociologie.

Její zakladatel a hlavní představitel A. Comte¹ kladl důraz na výchovu, kterou pokládal za důležitý stavební kámen socializace.

Vznik sociální pedagogiky můžeme pokládat jako reakci na neutěšenou společenskou situaci. Ve druhé polovině 19. století se rozmáhá velké množství problémů, které můžeme charakterizovat jako sociální. Mezi ně lze započítat výskyt sociálně patologických jevů, stěhování za prací, práce dětí, negramotnost chudých.

V této době narůstá snaha o řešení sociálních problémů v praxi. Výsledkem těchto snah je zakládání různých ústavů: pro sirotky, pro opuštěné děti, pro chudé, pro staré a také zakládání škol. Jedním z protagonistů tohoto vývoje byl švýcarský pedagog J. J. Pestalozzi². Jeho činnost je spojována hlavně s praxí v oblasti sociální pedagogiky, ale i jeho teoretické práce jsou dodnes velmi známé, například nejznámější jeho dílo „Linhart a Gertruda“. Pestalozzi jistě po právu bývá označován za jednoho ze zakladatelů sociální pedagogiky.

Mužem, který je nejčastěji spojován s otázkou vzniku sociální pedagogiky, je P. Natorp³. Prosazoval názor o všemocné výchově, která má zdokonalovat jedince. Věřil, že tímto způsobem se zdokonalí celý svět.

A tím, kdo vlastně první použil slovní spojení „sociální pedagogika“, byl A. Diesterweg⁴. Tento pojem použil ve své práci „Rukověť vzdělání pro německé učitele“, ale dál tento termín nevysvětlil.

Začátek sociální pedagogiky v českých zemích, nemůžeme začít nikým jiným, než Janem Ámosem Komenským. Tento velikán světové pedagogiky volal po edukaci i méně nadaných dětí, bez ohledu na jejich sociální původ. Prosazoval názor, že žádné dítě by nemělo být vyloučeno z výchovy, protože i to nejméně nadané dítě lze alespoň v určitém směru vychovat.

---

¹ Auguste Comte (1798 – 1857) – francouzský matematik, reformátor a myslitel, zakladatel pozitivizmu a uznávaný zakladatel sociologie.

² Johan Henrich Pestalozzi (1746 – 1827) - švýcarský pedagog, sociální reformátor, jedna z nejvýznamnějších postav moderní světové pedagogiky.

³ Paul Natorp (1854 – 1924) – německý pedagog a filozof. Rozpory pozdního kapitalismu se snažil překrýt sociální pedagogikou.

⁴ Adolf Diesterweg (1790 – 1866) – německý pedagog, organizátorem učitelského hnutí.

Zakladatelem moderní české sociální pedagogiky bývá označován G. A. Lindner⁵. Byl prvním profesorem filozofie a pedagogiky na Karlově universitě v Praze. Je autorem mnoha prací z oblasti pedagogiky, filozofie a sociální psychologie. Jeho zájmem bylo, co nejširší zpřístupnění škol a vzdělání pro všechny.

Na rozvoji sociální pedagogiky u nás, se jistě podepsala skutečnost, že G. A. Lindner neměl mnoho následovníků. Z pohledu sociologie lze vzpomenout na profesora Bláhu⁶; a z éry první republiky ještě vyčnívá Velinský⁷, který se pokusil vymezit obor a úkol sociální pedagogiky ve své práci „Individuální základy sociální pedagogiky“.

Po roce 1948 je sociální pedagogika prohlášena za pavědu, kterou si vymyslela buržoazie, proto její vývoj na čas ustrnul. Výjimečným pedagogem, který se hlásil k sociální pedagogice, byl M. Přadka⁸, který společně se svým slovenským kolegou O. Balážem⁹ držel pomyslný praporek a nedal tomuto oboru zaniknout.

(Sociální pedagogika, Kraus – Sýkora, 2009)

---

⁵ Gustav Adolf Lindner (1828 – 1887) – český pedagog, profesor na universitě v Praze, zakladatel časopisu *Pedagogika*. Požadoval vysokoškolské vzdělání všech učitelů.

⁶ Inocenc Arnošt Bláha (1879 – 1960) – český sociolog, filozof a pedagog, žák Émila Durkheima.

⁷ Stanislav Velinský (1899 – 1991) – český psycholog.

⁸ Milan Přadka (1933) – profesor pedagogiky, docent Pedagogické fakulty Masarykovy university v Brně.

⁹ Ondrej Baláž (1922) – slovenský pedagog, profesor na universitách v Trnavě a v Bratislavě.

2 JAN UHER

„Jediným učitelem hodným toho jména je ten, který vzbuzuje ducha svobodného přemýšlení a vyvinuje cit osobní zodpovědnosti“.

(Jan Ámos Komenský)

2.1 Čas dětství

Jan Uher se narodil 28. ledna 1891 v Prostějově, tehdy ještě v Rakousko-Uhersku.

Své dětství prožíval v šestičlenné rodině, která příliš neoplývala bohatstvím. Jeho otec byl pomocným zámečnickem v prostějovské Wichterově továrně s bídným platem 20 korun týdně. Proto bylo potřeba si přivydělávat a z toho důvodu maminka, která byla v domácnosti, šila domácí papuče. Jelikož byl otec často z domu za prací, zůstávala výchova dětí většinou na matce. Výchova malého Honzika byla přísná, plná mravních zásad, ale zároveň se mu dostávalo hodně lásky a porozumění. Tato výchova jej velice poznamenala a díky ní získal své mravní zásady a svůj pohled na lidi kolem sebe a na jejich potřeby. (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993)

Doma se naučil úctě ke vzdělání. Často se divil, že i přes těžké živobytí neutichl u rodičů zájem o knihu. Otec si většinou četl večer po práci, maminka zase v neděli. (Do života, Sula-Siebenschlein, 1931)

Není tedy divu, že i z něj se stal horlivý čtenář. *“Vzpomínám si, jak jsem si kdysi ve třetí třídě vypůjčil od spolužáka na krátkou dobu Cvrčka houslistu. Měl jsem knihu odevzdat a ještě jsem ji nedočel. Seděl jsem nad ní poslední večer hodně dlouho. Nepomáhaly výzvy rodičů, abych šel spát. Nakonec mi zhasili lampu. Úplněk svítil do okna, pokusil jsem se tedy číst při měsíci. To ovšem nešlo, a tak tekly slzy“.*

(Do života, Sula-Siebenschlein, 1931, str. 210)

2.2 Čas studijní

Zájem o četbu jej neopustil po celý život. Pokud uslyšel o nějaké zajímavé knížce, pátral po ní tak dlouho, dokud ji nezískal. Například v té době velmi vzácnou sbírku Bezručových „Slezských písní“ si s velkou námahou zapůjčil a během několika večerů si ji celou opsal. Stejně tak i „Child Harolda“ od Byrona v překladu od Krásnohorské. Později objevil krásu Shakespeara. Protože Sládkovy překlady byly pro něho finančně nedostupné, za pomoci slovníčku k německým čítankám si sám překládal jeho dramata. To byla práce velmi zdouhavá a mnohdy si musel některé pasáže domýšlet, což dávalo možnost jeho fantazii. Časem také objevuje krásu poezie. Jeho nejoblíbenějším básníkem byl Otokar Březina¹⁰. K četbě jeho básní se dostal víceméně náhodou. Jednou se ho jeho známý, ke kterému si chodil půjčovat knihy, dotázal, zda zná Březinu. Hrozně se divil, když mu opověděl, že ne. Když ho tedy požádal, aby mu některé jeho dílo půjčil, vybral nejtěžší Březinovu knihu, „Stavitele chrámů“. Uher si ji celou opsal, některé části se naučil nazpaměť, ale velice nesnadno pronikal do jejich smyslu.

(Do života, Sula-Siebenschlein, 1931)

Jeho studijní výsledky na národní škole se ukázaly jen jako průměrné. Ale přesto jeho zřejmé schopnosti dokázaly přesvědčit učitele, kteří zapůsobili na jeho rodinu, aby mu bylo umožněno další studium. Přesto, že finanční situace jeho rodiny nebyla nejlepší, zdárně ukončil studium na gymnáziu maturitní zkouškou. Jeho matka měla přání, aby se stal knězem. Když jí ale Jan oznámil, že se necítí být povolán k tomuto poslání, jeho rozhodnutí respektovala. Během studií stále více tíhnul k humanitním předmětům a také se u něj projevovala láska ke krásné literatuře, což nám dokládá i několik zachovaných básní i próz. V této době získává také několik pevných přátelství. Nejbližším jeho přítelem se stal Vasil Škrach¹¹, který později velmi ovlivnil jeho další život.

Další studium mu bohužel hmotná situace nedovoluje a proto místo studia na universitě, po kterém toužil, nastupuje do jednoročního kurzu při Učitelském ústavu v Brně.

---

¹⁰ Otokar Březina (1868-1929) - vlastním jménem Václav Jebavý – český básník, spisovatel, esejista, myslitel, představitel symbolismu.

¹¹ Vasil Kaprálek Škrach (1891-1943) – filozof, sociolog, editor a publicista. Za účast v odboji byl zatčen a popraven.

2.3 Čas pracovní

V roce 1911 nastoupil na své první učitelské místo do Vejšovic na Hané. Už zde se pokusil učit v duchu „tolstojovské volné školy“. Sám si později připustil, že výsledky nesplnily jeho očekávání. Přesto zůstal otevřený novým idejím, které ovšem přijímá obezřetně, s ohledem na národní tradice. Sám se účastnil ve veřejném životě obce: účinkuje v místním ochotnickém kroužku, řídí pěvecký kroužek a zakládá sokolskou jednotu. V roce 1913 nastoupil do učitelského kurzu v Prostějově, který byl zaměřen na výchovu dětí slabomyslných. Tento kurz vedl Jan Mauer¹², který je pokládán za jednoho se zakladatelů české speciální pedagogiky.

Na jaře 1914 byl přeložen do Prostějova. Zde ho zastihnul počátek 1. světové války. Brzy je odveden, ale ze zdravotních důvodů není schopen služby v poli. Proto většinu války stráví na kancelářských postech. Během války se dostává do Polska, Albánie a pak zpátky na Moravu. Ke konci válečného běsnění je vyreklamován zemskou školní radou pro potřeby školství. (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993)

Je zajímavostí, že Jan Uher, který nebyl daleko od kněžské životní dráhy, po 1. světové válce z katolické církve vystoupil a do konce života zůstal mimo jakoukoliv církev. (Sokolstvo a klerikalism, Uher, 1935)

Počátkem roku 1918 získává místo na měšťanské škole v Kostelci na Hané. Zde ho zastihuje konec války a on se opět ocitá v Prostějově, kde začal působit na chlapecké měšťanské škole. Tato doba je pro něj důležitá také v jeho osobním životě. Během působení zde, se seznámil s Miladou Nedělníkovou, která se později stala jeho manželkou. Jejich náklonnost vznikla, když docházel do její rodiny a učil ji cizím jazykům. I přes veliký majetkový nepoměr (Milada byla dcerou bohatého pana stavitele) si získává úctu i uznání celé rodiny. Milada se až do své smrti stala věrnou a oddanou ochránkyní jeho díla.

Po ukončení války a po vzniku Československé republiky se před ním otevřela možnost dalšího studia. I nadále působí na svém učitelském místě, ale také se nechal zapsat

---

¹² Jan Mauer (1878-1937) - český speciální pedagog, později ředitel Pedagogické knihovny Komenského v Praze.

k dálkovému studiu, na Filozofické fakultě University Karlovy, ke studiu filozofie a slavistiky.

Protože studium v Praze a výkon povolání na Moravě se stává problémem, hledá Uher jinou možnost, jak skloubit práci a studium. Jeho problém vyřešilo setkání s bývalým spolužákem Vasilem Škrachem. Rodina Vasila Škracha a rodina T. G. Masaryka žila v dlouholetém přátelství a od roku 1918 pracuje Vasil Škrach v soukromé knihovně prvního prezidenta České republiky.

V roce 1919 se stává jeho tajemníkem. Proto mohl zařídit, aby Jan Uher získal místo osobního knihovníka prezidenta republiky T. G. Masaryka. A tak se Uher stěhuje do Prahy.

Dva roky osobních kontaktů a rozhovorů s prezidentem ho velice ovlivnily. Prezident Masaryk se stal jeho vzorem. Jan Uher se stal vyznavačem a obdivovatelem jeho filozofických a politických názorů, které v budoucnu promítal do své pedagogické praxe i teorie.

Během svých studií se na fakultě setkal s plejádou vynikajících učitelů, jako byli například Drtina, Rádl, Foustka, Chlup a Kádner. Právě vzájemný vztah Kádnera a Uhra velmi ovlivnil jeho další profesní postup. Kádner¹³, který viděl veliký potenciál mladého učitele, plánoval již jeho působení na pedagogické fakultě. Z tohoto důvodu tlačil na Uhra, aby se nezdržoval se skládáním státních zkoušek, nýbrž se hned zaměřil na složení zkoušek rigorózních. Při příslibu brzké habilitace Uher státnice vynechává, což mu později velmi zkomplikuje jeho situaci. (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993)

Úspěšně vykoná rigorózní zkoušku a 10. prosince 1921, shodou okolností v den své svatby s Miladou Nedělníkovou, promuje a poté nastupuje jako referent na ministerstvu školství. (Prof. dr. Jan Uher a jeho dílo, Pasák, 1992) Jeho hlavní starostí jsou mladí, nastupující učitelé. Vedle práce v reformní komisi se také podílí na vzniku osnov pro nový předmět „Občanská výchova“. V rodinném životě přichází radostná událost a v roce 1923 se rodině Uhrových narodil první syn Jan Boris.

---

¹³ Otakar Kádner (1870-1936) – český pedagog, profesor na Universitě umění. Zabýval se experimentální psychologií a pedagogikou, významně přispěl k rozvoji pedagogiky jako samostatné vědy.

Bohužel Kádnerovi plány na novou koncepci učitelského vzdělání nevyšly a také vztah mezi Uhrem a Kádnerem poněkud ochladl. Slíbenou habilitaci stále odkládal, a proto nezbylo Uhrovi nic jiného, než se poohlédnout někde jinde. Objevila se jiná možnost, přijmout místo na Masarykově universitě v Brně. Zde působil jako ředitel pedagogického semináře Otokar Chlup¹⁴.

Ten je sice vázán slibem habilitace, který dal Václavu Příhodovi¹⁵, ale ten nakonec zamířil do Prahy. Pak již nic nestojí v cestě a nakonec se zde přece jen v roce 1925 konečně Jan Uher dočkal habilitace.

Během svého působení na Masarykově universitě projevoval zájem o hledání nových možností školské reformy v zahraničí. Odjíždí na studijní pobyty do Německa a Švýcarska. V Německu navštívil psychologickou laboratoř v Lipsku, psychologický ústav W. Sterna v Hamburku. Během pobytu v Ženevě navštěvuje přednášky z psychologie, sociologie a pedagogiky. V této době se také setkává s J. Piagetem a P. Bowetem.

Není však jediný, kdo cestuje do zahraničí. Když se ze Spojených států vrátil docent Václav Příhoda, začal zde propagovat pedagogiku založenou na základech behavioristické psychologie. Toto nekritické přejímání amerického pojetí však Uher neuznával. Pochopil, že je třeba poznat skutečnou situaci americké výchovy a školství. Proto využil stipendium Macyho nadace a strávil školní rok 1926/1927 na Teachers College Columbijské university. Zde se nezajímal pouze o pedagogické a psychologické otázky, ale také problémy v kultuře, náboženství. V New Yorku se mu dostalo možnosti setkávat se s nejvýznamnějšími americkými pedagogickými teoretiky té doby. Poznal J. Deweye, B. Russella, J. B. Watsona, E. L. Thordika a další.

Po návratu z Ameriky své poznatky shrnul do své knihy „Základy americké výchovy“.

Celé toto Uhrovo dílo se zabývá nejen základy výchovy v Americe, ale jeho vlastními stanovisky a postoji, které někdy nejsou úplně zřejmé. Oproti jiným pedagogickým směrům se zde autor hodně věnuje pragmatické výchově. Popisuje ji zde velice zaujatě a většinou i pozitivně. Pokud se jedná o použitelnost amerického způsobu vedení

---

¹⁴ Otokar Chlup (1875-1965) – český pedagog, profesor na Universitě Karlově v Praze. Specializoval se na pedopsychologii, ale jeho dílo zasahuje všechny oblasti pedagogiky.

¹⁵ Václav Příhoda (1889-1979) – český pedagog zabývající se pedagogikou, didaktikou a psychologií.

pedagogiky, toto vidí velice střízlivě. Více zastává názor, že je důležité držet se specifik našeho školství, našich zvyků a tradic. Nekritické přejímání a kopírování není podle Uher správnou cestou v Čechách, ani nikde jinde v Evropě.

(Základy americké výchovy, Uher, 1930)

Tato kniha samozřejmě vyvolala silnou kritiku Václava Příhody. Jejich rozdílný názor způsobil roztržku, která znamenala definitivní rozchod obou jejich protagonistů.

Protože v této době neměl takové akademické postavení, které by dostatečně zajišťovalo jeho rodinu po finanční stránce, je nucen přijmout ještě jiné povolání. Jeho rodina se v roce 1928 rozrůstá o dalšího syna Jana, i proto začal učit na středních školách. Právě zde se velmi negativně projevil nedostatek v jeho vzdělání, kterým byla absence státních zkoušek. Přestože byl universitním docentem, zde působil jako nekvalifikovaný suplující profesor. Byl nucen učit češtinu a němčinu, jeho milovanou pedagogiku učil pan ředitel. Z těchto důvodů Uher skládal státní zkoušky u kolegů na vlastní fakultě, což jistě bylo pro něho nepříjemné.

Po úspěšném složení všech zkoušek získává Uher existenční jistotu a může se pustit i do mimoakademických činností. Jeho záběr je široký. Je předsedou pražského Reformního školského sboru, místopředsedou hnutí Nových škol v ČSR a spoluredaktorem časopisu stejného názvu.

Přednáší na Škole vysokých studií pedagogických v Brně, na brněnské konservatoři, na pedagogické akademii. Účastní se Všeslovanských sjezdů pro výzkum dítěte. Přednáší na poradách učitelských jednot, na konferencích mladého učitelstva. Je členem redakčních rad Psychologie a Sociologie.

Jako protiváhou cesty do Spojených států se stala jeho zkušenost se školstvím v SSSR. V roce 1934 tam Uher vycestoval díky učitelské organizaci EXOD. Tato cesta však měla jednu zásadní chybu, její termín byl v době prázdnin. Proto Uher ani jeho kolegové nenavštívili školy v době jejich běžného provozu. Museli vzít za vděk referáty oficiálních pracovníků. Po návratu vydává knihu "Několik pohledů na SSSR". V ní vše popisuje objektivně, nechce vyhledávat jen pozitivní nebo negativní soudy, ale chce postihnout vliv sociálních změn, vyvolaných revolucí. Po setkání s mladými sovětskými učiteli, jejichž myšlení je jasné, jednoduché a bezproblémové, se přesto určité kritice nevyvaruje. Jednoznačně si odpovídá na otázku, zda jeho žáci, budoucí učitelé, mají vypadat právě takto. (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993)

V roce 1935 byl jmenován mimořádným profesorem a současně ředitelem poloviny brněnského pedagogického semináře, který byl z podnětu Otakara Chlupa rozdělen. Jeho kariéra roste a v roce 1937 byl jmenován profesorem na filozofické fakultě Komenského university v Bratislavě. Jeho nová pozice ho velmi naplňuje a proto se do ní pouští s chutí a elánem. Protože je na Slovensku a jeho žáky jsou hlavně slovenští studenti, učí se slovensky a již druhý semestr přednáší ve slovenštině. (Prof. dr. Jan Uher a jeho dílo, Pasák, 1992)

Je ustanoven do funkce ředitele Pedagogické fakulty a je organizátorem založení Školy vysokých studií pedagogických v Bratislavě.

Protože zde žije rodina jeho sestry Marie, cítí se tady jako doma, i jeho práce mu přináší jenom radost. Bohužel jeho radost nemá dlouhého trvání. Přichází rok 1938. (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993)

S blížícím se podzimem tohoto roku se na universitě začínají objevovat provokace studentů, poblázněných nacionalistickou luďáckou propagandou, zaměřenou proti přítomnosti českých učitelů na slovenských školách. Tento sílící tlak se nedal ustát a Jan Uher i se svými kolegy byl z Bratislavy odvolán. (Prof. dr. Jan Uher a jeho dílo, Pasák, 1992)

V této chvíli se ukazuje přátelství jeho kolegů. Profesor Josef Hendrich¹⁶ mu nabízí své místo v Praze, a v Brně mu Otakar Chlup nabídl vedení poloviny rozděleného pedagogického semináře. Ani jednu z těchto velkorysých nabídek nemusel Uher využít, ale toto gesto ocenil a nikdy na něj nezapomněl.

Nařízením ministerstva je umístěn opět v Brně, kde se věnuje své pedagogické, badatelské a spisovatelské činnosti.

Tak, jak vzrůstá tlak fašismu ze sousedního Německa, mění se Uhrova životní zásada, o neodporování zlému. Jeho postoj se radikálně mění. Z jeho ideového a filozofického hlediska je mu jasné, že české země čeká těžký boj. V jeho člancích, kterými přispívá do „Sokolského vzdělavatele“, se objevují výzvy k brannosti a příprav k boji.

Pak ale přichází „černý den“ českého národa, přichází Mnichov.

---

¹⁶ Josef Hendrich (1888-1950) – profesor pedagogiky na Filozofické fakultě University Karlovy v Praze, teoretik výchovy a kmenolog.

2.4 Čas v odboji

Ani poté, co česká vláda ustoupila mezinárodnímu tlaku a přenechala své pohraničí cizím vojskům (dnes se o tom moc nemluví, že to nebyli jenom Němci, ale i Poláci a Maďaři si zde přihřáli svoji „polívčičku“)¹⁷; i přesto, že jeho bývalí žáci se stali příslušníky cizího státu, navzdory všemu Uher stále věří ve svobodu své země. „*Jan Uher patří do středu kroužku těch, kteří, nezlomeni, usilují o sjednocování zdravých sil k boji s fašistickým bahnem druhé republiky. Utkávají se v polemikách s domácími fašisty a malověrnými, bojují o udržení svobody školy, uskutečňují národně obrozenecké akce*“. (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993, str. 25)

Ale 15. březen 1939 dá všem jasnou odpověď, jak je to s dodržováním dohod a jak to bude s jejich svobodami. Všem je jasné, že do budoucna bude možné jakékoliv protivení se současné moci jedině v ilegalitě.

Jedna z prvních organizací, která v ilegalitě vznikla, byla „Obrana národa“. U jejího zrodu byli vysocí důstojníci, v čele s generálem Eliášem¹⁸.

Tato organizace měla spojení na exilovou vládu v Londýně, ale i na organizace působící na území protektorátu. Byly to skupiny „Politické ústředí“, „Věrní zůstaneme“ a také „1. ilegální ústřední výbor KSČ“. Obrana národa, která působila na celém území Čech a Moravy, měla vedení rozděleno do dvou sekcí. První byla sekce vojenská a druhou sekce politická. (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993)

V moravské části vedení působil od samého počátku Jan Uher. Spolu s ním tam působili další významné osobnosti, jako byl profesor Helfert¹⁹, profesor Groh²⁰, Dr. Robert Konečný²¹ a další. (Prof. dr. Jan Uher a jeho dílo, Pasák, 1992)

---

¹⁷ Poznámka autora.

¹⁸ Alois Eliáš (1890-1942) – český voják, politik, předseda protektorátní vlády, účastník domácího odboje. Za svou odbojovou činnost byl nacisty popraven.

¹⁹ Vladimír Helfert (1886-1945) – profesor hudební vědy na Filozofické fakultě Masarykovi v Brně, skladatel, zakladatel Moravského zemského muzea v Brně. Zemřel na skvrnitý tyfus, kterým se nakazil v koncentračním táboře v Terezíně.

²⁰ Vladimír Groh (1895-1941) – profesor starověkých dějin na Filozofické fakultě Masarykovi v Brně, klasický filolog. Za svou odbojovou činnost byl popraven.

²¹ Robert Konečný (1906-1981) – filozof, psycholog, pedagog, první školní psycholog v ČSR. Za svou odbojovou činnost byl odsouzen a uvězněn.

Mezi vojenskou a politickou sekci Obrany národa od začátku vznikají výrazné třecí plochy. Vojáci žádají razantní odpor ve stylu sabotáží a diversních akcí. Politická část se snažila jejich aktivitu tlumit s odůvodněním, na možné odvetné represálie ze strany nacistů. Tento argument je nakonec vojáky přijat. V této době si určitě nikdo nepředstavoval, jakým hrozným protivníkem bude gestapo. V otázkách zabezpečení a utajení postupovali první odbojáři tak trochu i naivně.

Svůj smysl pro povinnost Jan Uher prokázal v létě 1939. Je mu nabídnuta možnost, na základě fingovaného pozvání, odcestovat do Anglie. Tuto možnost odmítá a zůstává.

V této době vstupuje na scénu domácího odboje František Šmíd²², konfident gestapa, známý jako „Velký Franta“. Ten již po několika setkáních získal mnoho důkazů, díky kterým mohlo jít gestapo najisto. Akce vypukla tři dny po uzavření vysokých škol, 20. listopadu 1939. Vlna zatýkání postihuje celé vedení Obrany národa a mezi zatčenými je i Jan Uher. (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993)

2.5 Čas věznění a smrti

Nejdříve je uvězněn v sídle gestapa na Mozartově ulici, pak na Špilberku a nakonec v Kounicových kolejích. Zde si bolestně uvědomuje, že ještě nedávno zde byli ubytováni jeho studenti, kterým přednášel. Odsud píše své první dopisy domů. On, který měl vždy krásný a charakteristický rukopis, posílá svým blízkým roztřesené řádky, které vypovídají o prožitém utrpení.

Na konci ledna 1940, uprostřed největších mrazů, je transportován do Vratislavi. Kromě tíživých gestapáckých výslechů jeho duši trápí i známý vězeňský problém. Nejistota vlastní budoucnosti a hlavně spousta volného času. Uher to řeší po svém. V duchu si sestavuje kapitoly svých budoucích knih. V této době ho zajímala především psychologie dítěte.

---

²² František Šmíd (1913-1945) – agent gestapa, nasazen v několika skupinách. Gestapu vydal 2500 osob. V únoru 1945 je zadržen partyzány a jako zrádce a udavač je odsouzen a zastřelen.

S touto činností je spjata zvláštní historka.

Některé myšlenky si tajně poznamenává na papírek, který je však dozorcí objeven. Následuje obvyklý vězeňský křik a papírek je předán vyšetřujícímu soudci. A zde vidíme přece jen rozdíl, mezi formální legálností nacistické justice a jejich věznic; a naprostou svévolí dozorců v koncentračních táborech. Soudce v poznámkách neshledal nic závadného a místo trestu povolil velkomyslně Uhrovi, aby své poznámky psal do sešitu s očíslovanými stránkami. (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993, str. 27.)

Tento popsáný sešit pronesl z věznice jeho starší syn pod svetrem, po návštěvě rodiny, v den Uhrových padesátin. Sešit se stal nejrozsáhlejším Uhrovým dílem, „Vývojovou psychologií“. Je s podivem, že nedošlo k žádným represáliím, ale naopak je Uhrovi povolen další sešit. I tento padesátistránkový blok se zachoval a v něm popsány problémy obecné psychologie pod názvem „Systém psychologie“. Ani tato možnost psaní však Uhrovi nepostačuje. Proto využívá možnost půjčování knih, ve kterých vpisuje mezi volné řádky své poznámky. Nejvíce využívá bibli, kterou má u sebe po celou dobu věznění. Takto sepsané dílo „Dvě kapitoly z filozofie národní výchovy“ nebyly nikdy publikovány a jsou tedy zachovány v původním rukopise.

Také se vrací ke své lásce z mládí, k poezii. Ve vězení vytvořil několik básní, ve kterých je jasně znát hrdost a vzdor českého rebela. Jednou z básní je „Vězeňská kobka“.

Vězeňská kobka.

Je maličký ten můj nynější svět-

šest kroků pod okno, šest kroků zpět.

Je stěsněný, jak bývá ve vězení.

Však chudý, chudý přece není!

Zaslechnu trylky ptačího sem zpěvu

a slunce ke mně chodí na návštěvu.

Ba navečer, když okna rudě svítí,

odleskem ještě na stěnu mi nítí.

Svůj malý svět si vzácně zalidňuji:

s Kralickou modlím se, s Březinou medituji.

Hus - mučedník mne svoji pravdou sílí-

pevně mne vede Komenský – poutník bílý.

Smetana s Nerudou mi mužně zpívá,

Masaryk vážně do očí se dívá.

Na každém kroku vzpomínka mne zdraví

na nejdražší tři ze všech lidí hlavy.

Z nich radost mi a štěstí vzkvétá,

a s nimi půjdu třebaš na kraj světa.

Ne, nejsem ztracen, zapomenut ani.

I zde se cítím ukryt v boží dlani.

((Prof. dr. Jan Uher a jeho dílo, Pasák, 1992, str. 7.)

Po půldruhém roce je z Vratislavi převezen do věznice v Diez an der Lahn.

Zde se zdá být volnější režim, pracuje ve vězeňské knihovně, učí se sazečství ve vězeňské tiskárně. Pomáhá svým optimismem ostatním spoluvězňům. A to i přesto, že se blíží datum 9. června 1942, datum jeho soudu. O jeho výsledku si Uher nedělá iluze, je jasné, že mu hrozí trest nejvyšší.

Ale má být ještě hůř. Dne 27. května 1942 je spáchán atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Otázkami a odpověďmi na odůvodněnost této akce, s ohledem jaké byly důsledky pro celý český národ, by se dalo zaplnit několik bakalářských prací. Je ovšem jisté, že pro Jana Uhra byly následky přímo fatální. Reinhard Heydrich na následky svého zranění 4. června umírá. Jeho pohřeb probíhá v Berlíně právě 9. června, v den Uhrova soudu. Navíc jde pohřební průvod přímo pod okny soudní budovy. Je jasné, že atmosféra byla plna zášti a nenávisti vůči všemu českému a navíc odbojnému.

Výsledek je jasný. Ten den padlo pět rozsudků smrti, mezi nimi tři pedagogové. A mezi nimi – Jan Uher.

Odsouzení jsou odvezeni do berlínské věznice Plötzensee, kde mají podle nacistického rituálu čekat 100 dní na vykonání rozsudku. Proto je stále naděje, dokonce kolují pověsti, že se za ně přimluvil prezident Hácha²³. (Prof. dr. Jan Uher a jeho dílo, Pasák, 1992)

Je mu dokonce povolena návštěva jeho nejbližších. Tuto noční událost z 26. na 27. října 1942 popsal jeho starší syn Jan Boris.

„A pak nám přivedli > tatu <! Ve vězeňských modráčích, pohublý, ale pln optimismu a radosti. Německý bachař stál u okna, díval se ven a o nás se nezajímal. A tak mohlo padnout i několik polibků a podařilo se podstrčit nějaké jídlo. Já sám si nejvíc z této návštěvy pamatuji, jak jsem měl zadržnuté hrdlo a jak jsem se snažil, aby to nebylo znát. Ale tatu zajímalo všechno, o mé předchozí maturitě, o mé nynější práci ve fabrice, o mém studiu, o zájmech mladšího bratra, a tak jsem se jakžtakž ovládl. Po půlhodině hřejivé atmosféry dozorce návštěvu ukončil. Na rozloučenou nám tata ještě řekl, že jsou všichni plni naděje na vyvážnutí, že se prý za ně přimluvil prezident Hácha“.

(Půlstoletá vzpomínka, Uher, 1992, str. 23)

Ale je to jen planá naděje. Odpoledne 27. října bylo odsouzeným oznámeno, že rozsudek bude vykonán toho dne večer.

Jan Uher napíše tři dopisy, každému členu rodiny jeden. Jeho písmo je pevné a vyrovnané.

Na titulní stránku bible vepsal svůj nekrolog.

Umírám zcela odevzdán do rukou božích a v naději, že i smrtí sloužíme vyšším cílům, nejen životem a prací.

(Půlstoletá vzpomínka, Uher, 1992, str. 24)

---

²³ Emil Hácha (1872 – 1945) – právník, překladatel, demokratický prezident ČSR od listopadu 1938 do 15. března 1939. Po obsazení ČSR německým vojskem a vytvoření protektorátu se stal protektorátním státním prezidentem a zůstal jím až do konce války. Dne 13. května 1945 je zatčen a uvězněn za kolaboraci. Ve vězeňské nemocnici na Pankráci 27. června 1945 umírá.

Jan Uher byl st'at 27. řijna 1942 ve 20:21 a po něm ve dvouminutových intervalech i jeho tři druhové.

Protože všichni popravení byli představiteli demokratického masarykovského křídla odboje, byl zřejmě termín popravu, předvečer 28. řijna, vybrán záměrně.

Nelidskost nacistického úřednického aparátu dokazuje účtenka z vězení, za soudní výdaje a náklady na výkon popravu, kterou obdržela rodina Jana Uhra. Tato částka, ve výši 1935,02 říšských marek, nikdy nebyla uhrazena, ale také nikdy vymáhávána, což ukazuje, že šlo spíš o psychický teror, než o hospodářské opatření.

Popel Jana Uhra byl pohřben ve společném hrobě v areálu věznice Plötzensee, kde je jeho jméno uvedeno na památníku společně s dalšími 667 československými oběťmi. Při závěru války byla věznice značně poničena, a proto nebylo možné určit přesné místo hrobu. Z tohoto důvodu nebylo možné převézt popel popravených zpět do vlasti.

Pro upomínku na něj, je jeho jméno uvedeno na pamětní desce v Praze v budově Tyršova domu.

V roce 1992 Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze navrhlo udělit Janu Uhrovi státní vyznamenání – Řád Tomáše Garika Masaryka – in memoriam, při příležitosti výročí jeho smrti, na 28. řijna 1992.

Na závěr této kapitoly je uvedena modlitba, kterou Jan Uher napsal v Plötzensee, v předvečer své smrti.

„Prosím, Pane, za svůj národ a vlast.

Nedej zahynouti mému národu, bolestnému, trpícímu, těžce zkoušenému, národu Husovu, Komenského, Palackého, Havlíčkovu, Smetanovu, Nerudovu, Masarykovu.

Prosím, Pane, za naše národní mučedníky. Přijmi jejich oběť a dej, ať z ní vyroste trvalá svoboda pro národ a pro vlast. Prosím za všechny spoluvězněné. Pomáhej jim, Pane, ať překonají všechny bolesti, utrpení i ponižování, ať odsud vyjdou zdrávi a neporušení, ať se vrátí ke svým rodinám a ke své práci, ať se i oni dočkají lepšího života v osvobozené vlasti. Nám odsouzeným k smrti dej sílu, abychom unesli těžké břímě bolesti a utrpení. Bude-li však vůle, abychom umírali, dej, ať umíráme statečně a odhodlaně a ať naše oběť není marná“.

(Vzpomínka na Jana Uhra, Hendrich, 1978, str. 36)

2.6 Jan Uher a jeho dílo

V době, kdy Jan Uher začínal svoji dráhu pedagoga, v českých zemích dozníval zápas našich pedagogů s herbatismem²⁴. Bylo v té době módou být v opozici proti tomuto směru.

„Nevědělo se ani dobře, v čem je ten Herbart tak špatný – moderní bylo mluvit proti němu. A tedy se také obracely jeho věty, jednak se psalo na jeho účet, co mu vůbec nepatřilo. Herbart znamenal mrtvou, pasivní školu, ve které se mozky dětské nacpávají zbytečnými vědomostmi; škola, která vůbec nevychovala, která měla na svědomí zabití dětského radostného světa a zploštění, zevšednění dětství. Byla to škola, kde se užívalo vypiplaných metodických postupů, rozvedených do nemožných podrobností, jež měly vystihnout jednotlivá stadia duševního dění a věrně jim odpovídaly, aby si tak dětská duše osvojila a strávila podávaná jí učiva a výchovné momenty“. (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993, str. 21.)

Uher tuto módnost odmítal. Hledal správný poměr a harmonii mezi krajními stanovisky pedagogických teorií. Na jedné straně herbatismus a na straně druhé romantismus, mezi manipulací a absolutní svobodou.

Z této doby pochází jeho dvě rané práce o prvním profesoru pedagogiky Adolfu Lindnerovi. Z roku 1923 „**Myšlenkové dílo Lindnerovo**“ které je předloženo jako dílo jednostranného herbartisty. Druhý spis z roku 1928 „**Gustav Adolf Linder ve světle svých deníků**“ má spíše objevný charakter.

Již od začátků své pedagogické praxe se Uher velice zajímal o problematiku kázně. Jako mladý, začínající kantor, musel často nekázeň svých žáků řešit. Uvědomoval si, že nikde nenarazil na komplexně zpracovanou studii, která by se tímto problémem zabývala. Po bližším studiu zjistil, že v této otázce existuje názorová nejednotnost a každý z autorů si pojem kázně vysvětluje různě. Jasně si uvědomoval, že i v běžném životě je mnoho různých pojetí kázně. Kázeň strachu, kázeň vojenská, kázeň otrocká až k protipólu, jako je ukázněný člověk nebo ukázněná třída. *„Ve škole mě zaměstnávala hlavně otázka kázně. Měl jsem ve třídě vedle selských dětí i děti ze dvora a z cihelny.*

---

²⁴ herbatismus – filozofický, pedagogicko-psychologický směr, nazvaný podle J. F. Herbarta. Rozšířil se hlavně až po jeho smrti. Jeho vykladači jednostranně vyložili jeho závěry, to vedlo k jednostrannému zdůrazňování klasického humanitního vzdělání. V tomto podání je škola popisována v atmosféře strachu, vládne tuhá kázeň, zákazy, příkazy a tělesné tresty.

Byli to namnoze děti, které neslyšeli laskavého slova a reagovali jen na rány. Imponovala jim jedině fyzická síla. Jak na ně působit? Jak se jim přiblížit? Měl jsem plnou hlavu Tolstého o nebránění zlu a o netrestání“. (Do života, Sula-Siebenschlein, 1931, str. 213)

Výsledkem jeho bádání a studia byl teoretický spis „**Problém kázně**“ z roku 1923.

Uher jasně zastával názor, že nositelem svobodné kázně je člověk ukázněný. Musí se jednat o člověka, který se dokáže ovládat v oblasti svých citů, vůle i jednání. Jde o člověka, který bude zlo překonávat dobrem a svůj cíl bude neústupně sledovat. Právě v souvislosti s onou neústupností Uher zdůrazňuje potřebu mravní stránky kázně.

„Kázeň je v tomto smyslu podřizování se mravním normám, mravním zákonům, a cílem výchovy je dovést chovance k tomu stupni, aby se nám dobrovolně dovedl podřizovat se ve svém jednání i ve svém smýšlení mravním normám, čili aby se sám dovedl z vlivů, které na něho působí, podporovat ty, které jsou ve shodě s mravními normami, těm pak, které jsou s ním ve sporu, aby se dovedl bránit“(Problém kázně, Uher, 1924, str. 63)

Z filozofických názorů je zřejmý Uherův zájem o historické a národní tradice, který je tím silnější, čím víc narůstá zápas o novou tvář české školy. Proto se v jeho dílech můžeme setkat s odkazem na dílo Komenského, Němcové, Havlíčka, Tyrše a mnoha dalších. Ze strany Uhra nejde jen o třídění jejich odkazů s pohledu historika, ale vždy se snaží pochopit a formulovat to, jakým způsobem ovlivňují současné dění. Je to ojedinělý počin v řadách moderních pedagogů. Ti většinou hledají nové poučky hlavně v zahraničí, ale Uher se snaží najít něco nového i v myšlenkách osobností z našich dějin. Je proto svými kolegy nazýván také „*hledáč syntézy nad proudy moderního pedagogického myšlení v příklonu k zdravé tradici domácí, počínaje Komenským, jako výrazný představitel demokratického křídla naší pedagogiky*“ (Postavy české pedagogiky, svazek 21. Jan Uher, Uher - Uhrová 1993, str. 22.)

Druhou stránkou práce Jana Uhra je jeho neutuchající zájem o současný rozvoj pedagogické teorie a praxe kdekoliv ve světě. Změny v tomto oboru společně s filozofií a psychologií sledoval po celou dobu. O jeho zájmu svědčí články, ve kterých se vždy snaží vycházet z vývojových hledisek a opřít se určitou filozofickou koncepcí. Škola byla pro něho vždy součinem společenských požadavků, potřeb a situací. Platilo to nejen u nás, ale i v zahraničí.

Tradice, filozofická zakotvenost a současný vývoj pedagogické teorie a praxe – to byly tři základní pilíře Uhrova pedagogického myšlení.

V pojetí školy, jakou Uher představuje, by měla mít hlavní důraz výchova, v jejím centru má stát občanská výchova. Nemalou roli hraje v jeho koncepci také rodina. Svůj názor na vztah rodiny a výchovy jasně podal v článku „**Výchova v rodině a ve škole**“ z roku 1931.

- Rodina patří k prvnímu druhu. Zakládá se na nejmocnějších pudech lidských: na pudu po zachování sebe a rodu. To činí rodinu tak silnou a pevnou, že přetrvává všechny změny.

- Rodina zůstává a zůstane základem společenského života a nejdůležitějším výchovným činitelem

- Kdo má největší odpovědnost za výchovu? Rodina? Škola? Společnost? Není sporu o tom, že rodina je povolána samou přírodou k výchovnému úkolu.

- To všechno mluví o velkém vlivu rodiny a tedy i o její odpovědnosti ve výchově. Je-li poměr členů rodiny tak blízký, jsou-li členové její tak na sebe odkázáni, že se jejich život úplně vzájemně prolíná, má to své výhody, že jejich působení na sebe bude daleko mocnější, je-li to působení dobré, ale že také vady a špatné působení zasáhnou daleko hlouběji a budou rozhodující někdy pro celý další život. Je tedy třeba dbát toho, aby rodina byla co nejlepší, aby všechny vlivy její na dítě byly opravdu výchovné, aby tak dítě mělo v prvopočáteční výchově rodinné i v dalším jejím působení pevnou oporu pro své mravní nazírání i konání, pro své citění, pro jemnost svědomí, pro ušlechtilé smýšlení.

- Často bývá pramenem hmotné bídy bída duševní a naopak. Pozdvižením úrovně vzdělání a zlepšením hmotných poměrů se zvedne i úroveň rodiny a tím i úroveň společnosti. Projeví se to především tím, že zakládání rodiny se bude dít odpovědněji. Rodina má za úkol rodit zdravé děti, proto by se měla k manželskému svazku spojovat jenom individua zdravá. Zdravá tělesně i duševně.

(Výchova v rodině a ve škole, Uher, 1931 str. 2-5)

Jedno z rozsáhlých děl, na nichž zanechal Jan Uher svůj podpis, byla „**Pedagogická encyklopedie**“. Je rozdělena na tři svazky. První vychází v roce 1938, další o rok později a poslední díl vychází v roce 1940. V té době je již Uher vězněm nacistické mašinerie. Spoluautory tohoto díla jsou Josef Kubálek²⁵ a Otokar Chlup. Přesto, že autoři dokončovali

---

²⁵ Josef Kubálek (1876-1968) – český pedagog základní školy, zabývá e elementární výukou.

toto dílo již v nesvobodném ovzduší a museli vzhledem k politické situaci připustit různé kompromisy, patří Pedagogická encyklopedie k nejserióznějším encyklopedickým dílům v naší pedagogické literatuře.

S Otokarem Chlupem již společně jednu knížku vydal, společně se na ní podílel ještě Karel Velemínský²⁶. Tato jejich společná práce vyšla pod názvem „**O novou školu**“, v roce 1933. Část, kterou sepsal Jan Uher, se nazývá „Filozofické základy pedagogiky“.

Jeho nejrozsáhlejším a největším dílem je kniha, která vyšla pod názvem „**Středoškolský student a jeho svět**“. Jedná se o pedagogicko-sociologický výzkum zájmů, názorů, postojů a prožitků středoškoláků, který probíhal po dobu osmi let. Kniha vyšla v roce 1939, pouhé tři týdny před jeho zatčením.

První část své knihy věnoval Uher poznatkům z oblasti citových vztahů, zájmů, mravních postojů, smyslu života a snah o uplatnění. V další části pokračuje snahou popsat vztah jedince ke společnosti. V poslední třetí části shrnuje všechny výsledky svého výzkumu.

Už v předmluvě knihy opět Uher upozorňuje na fakt, že výchova nespočívá jen na škole, ale také na rodině studenta.

„Odevzdávám tuto práci veřejnosti s nadějí, že ocení aspoň mou snahu přiblížit se mládeži a přispět k zdokonalení její výchovy, i když nebude zcela uspokojena dosaženými výsledky. Přál bych si, aby si jí všimli nejen odborníci, ale zejména také rodiče, kteří svým dětem často škodí z nepoučené lásky.“ (Středoškolský student a jeho svět, Uher, 1939 str. 7)

Je to až zarážející, jak poznatky z roku 1939 se mohou přisazovat i do doby dnešní. V kapitole „Student a rodina“ jsou popisovány dva případy hochů, kdy nemají rádi svého otce. Jeden z důvodu přílišné, až vojenské přísnosti, od studenta jsou očekávány veliké výsledky. Druhý případ je o otci alkoholikovi, který bije svou ženu i děti. Pokud bychom tento článek dali dnes do novin, nikdo nepozná, že tyto řádky jsou staré již 75 let.

V jedné z kapitol kritizuje bezduché biflování pojmů a nepříjemné zkoušení.

„Jeden profesor žádal to, co přednesl, a týmž slovy, jichž sám užil. Zmýlil-li se žák, dostal i pro jedno slovo nedostatečnou“. (Středoškolský student a jeho svět, Uher, 1939 str. 222).

---

²⁶ Karel Velemínský (1880-1934) – český pedagog, překladatel. Autor několika dětských slabikářů.

Poněkud úsměvně dnes působí kapitola, ve které se Uher zaobírá otázkou, jaké noviny čte mládež. Jako ukazatel zájmu o politiku a dění ve státě je dobré vědět, které noviny studenti čtou a také čtou-li je pravidelně nebo jen občas. Co je nejvíce zajímavá a jaký je jejich vztah ke zprávám v politice. Pokud by byla tato otázka přenesena do současné doby, ve které tištěné noviny nahradilo internetové zpravodajství, i zde platí poznámka jednoho z Uhrových studentů: „*Nedovedu si představit vzdělaného člověka, který by noviny nečetl*“. Pokud to tedy platí i dnes, kdoví jak je to se vzdělaností dnešní středoškolské mládeže, když jediné zprávy, které je zajímají, jsou u chlapců sport a u dívek poslední zprávy ze světa módy.

Je třeba také připomenout Uhrovi příspěvky do odborných časopisů. Namátkou je možné jmenovat články v „**Pedagogických rozhledech**“: *Výchovný ideál Boženy Němcové* (1921), *Černého ideál českého učitel* (1923), *Zásady přirozenosti v moderní didaktice* (1926).

Do časopisu „**Čin**“ přispěl dílem *Masarykova koncepce národní výchovy* (1923), do „**Sokolského vzdělavatele**“ *Masarykův odkaz* (1937), *T.G.M. – národní vzdělavatel* (1938), *Bláhovy zásluhy o českou pedagogiku a výchovu* (1939).

3 ROBERT KONEČNÝ

„Naši učitelé nesmějí být podobni sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam jít, ale sami nejdou“.

(Jan Ámos Komenský)

3.1 Životopis

Robert Konečný se narodil 23.4 1906 v Brně.

Narodil se do nepříliš majetné rodiny. Jeho otec byl natěrač, maminka byla v domácnosti.

Po absolvování měšťanky navštěvoval klasické gymnázium v Brně, které v roce 1925 zdárně ukončuje maturitou. Poté se Konečný zapisuje ke studiu na Filozofické fakultě v Brně. Zde studuje češtinu, němčinu a filozofii.

Současně se studiem na fakultě se stává pomocným vědeckým pracovníkem a současně knihovníkem v Psychologickém ústavu.[1] V roce 1930 získává titul z psychologie a v roce 1931 nastupuje na své první místo jako profesor na gymnázium v Tišnově. Zároveň s tímto pracovním vytížením vedl psychologickou poradnu Společnosti pro výzkum dítěte a Studentskou poradnu středoškolské sociální péče.

Od roku 1933 přestoupil na gymnázium v Brně, kde setrvává až do 1939. K jeho účinkování na tomto gymnáziu je ještě potřeba zdůraznit, že se zde Robert Konečný stal historicky prvním školním psychologem působícím na české škole.

Od počátku okupace českých zemí v roce 1939 se staví Robert Konečný do řady těch, kteří chtějí bojovat proti utlačovatelům našeho národa. Jako mnoho jeho kolegů vstupuje do ilegální organizace „Obrana národa“. Dostává se v krajské sekci do úzkého vedení, ale 20. listopadu 1939 je zatčen gestapem. Stejně jako jeho kolegové i on doplatil na důvěru, kterou vložili do rukou konfidenta Františka Šmída.

Je vězněn na Špilberku, poté na Kounicových kolejích, v roce 1940 je deportován do Vratislavi.

Zde čeká na svůj soud, ale k tomu nakonec nedošlo. Díky lékařům je Konečný hospitalizován na psychiatrickém oddělení v Brně. Je u něj diagnostikována těžká forma šílenství.

V Brně, na psychiatrii pod krytem nemoci, dokáže Konečný přečkat celý zbytek války, dokonce se mu daří pod pseudonymem Jan Radeš vydat v roce 1944 knihu „Studnice zapečetěná“.

Po ukončení války nastupuje na Filozofické fakultě Masarykovy university a po habilitaci v roce 1946 zde působí jako docent psychologie.

Pro všechny přítomné byl jistě nezapomenutelný jeho projev z 8.5.1947, který se uskutečnil na nádvoří Kounicových kolejí. Bylo to při příležitosti doběhnutí „Středoškolské štafety“, která nesla prst' z bojišť a z jiných významných míst k hrobu Neznámého vojína do Prahy, z Humenného, přes Bratislavu a Brno. [2]

V letech 1948-1950 je vystaven tlakům komunistického vedení, a proto z fakulty odchází a stahuje se i z veřejného života.

Od roku 1950 působí jako psycholog v psychiatrické léčebně v Brně-Černovicích, v roce 1958 přechází na psychiatrickou kliniku fakultní nemocnice Brno. Přitom ještě učí na střední zdravotnické škole. Od roku 1963 začal působit na Akademii věd České republiky, konkrétně v Pedagogickém ústavu J. A. Komenského, později v Psychologické laboratoři jako odborný, a od roku 1966 jako vědecký pracovník.

V roce 1968 během „pražského jara“ se opět stal universitním profesorem, ale v roce 1971 v období normalizace se situace vyvíjí tak, že odchází do penze. Ovšem v Psychologické laboratoři pracoval až do roku 1976. [3]

Robert Konečný zemřel 15. října 1981 v Brně.

Jeho hrob bychom našli v Brně, na Ústředním hřbitově. [4]

3.2 Robert Konečný a jeho dílo

Už v roce 1925, v době působení na brněnském gymnáziu, vydává Konečný své první odborné články a to v „**Národních listech**“. Také přispívá do periodik „**Lidové noviny**“, „**Naše doba**“, „**Psychologie**“.

První jeho větší dílo je „**Julius Zeyer, Psychologická analýza na základě snů v životě a díle**“ z roku 1930. Na toto dílo později, v roce 1935 navazuje dílem „**Julius Zeyer v zrcadle snů**“.

Nepsal pouze odborné články, ale je znám také jako autor próz a poezie.

V předválečné době v roce 1938 vydal soubor básní, vyznání a kritiky pod názvem „**Spáček pod plamenem**“. V době svého uvěznění a pobytu na brněnské psychiatrické klinice, pod pseudonymem Jan Radeš, vydává v roce 1944 dílo „**Studnice zapečetěná**“. Tato kniha obsahuje tři povídky, které jsou navenek napsané jako milostné příběhy. Do dvou z nich vložil svoji osobní tragédii, ve třetí díky postavě umírajícího filozofa vyznává své náboženské a filozofické názory. Jeho další próza „**Chudobky**“ vyšla sice už po válce v roce 1946, ale napsaná byla ještě v době válečné. Proto i zde najdeme uvedeného autora Jana Radeše.

Po ukončení války od něho vycházejí další díla, která jsou ovlivněna jeho vlastní zkušeností s nacistickým vězením. V roce 1945 to byla sbírka básní „**Písně z cely**“.

Dílo, velice poutavé a čtivé, je kniha „**Jeden z vás**“. Tato Konečného výpověď o zatčení, věznění a utrpení byla sepsána brzy po válce a vycházela na pokračování v brněnském deníku „ČIN“. Teprve v roce 2008 byla tato kniha vydána v knižní podobě. Je to četba velice poutavá a je nutno říci, místy je jen pro otrlé čtenáře.

Vzpomínky začínají zatčením v listopadu 1939, a končí transportem do Vratislavi.

Téměř den po dni nám zde autor líčí vše, co prožil ve věznici na Špilberku, později na Kounicových a Sušilových kolejích. Dnešnímu čtenáři je podrobně popisována situace, jaká byla běžná pro každého, kdo se dostal do spárů gestapa. Ponižování, psychický nátlak, bití, brutální výslechy. Sám autor přiznává, že tomuto nepodlehл především díky své pevné vůli, silné víře v Boha, ale i díky svému psychologickému vzdělání.

(Jeden z vás, Konečný, 2008).

Místy autorova výpověď připomíná autentickou reportáž, jak utíká den po dni, přicházejí drobná vítězství i prohry. Jak se z banální věci stává veliké dilema, když autor rozvažuje, zda má přiložit do kamen, za mrazivé noci ve špilberské cele. „*Mám? Nemám? Za jak dlouho zas dostanu malou hromádku uhlí, která je u kamínek? První den se musí oslavit. Nádherné teplo*“. (Jeden z vás, Konečný, 2008, str. 32).

Jako psycholog dokáže Konečný při výsleších odhadnout svého vyšetřovatele, a tam, kde je to možné, pouští se do odvážných diskuzí a polemik. Tímto svým postojem si časem získává i obdiv a respekt u některých svých protivníků.

Tato kniha je zajímavá i z jiného pohledu.

V této době, kdy vše německé je automaticky špatné a zavrženíhodné, zde můžeme najít popis lidského a humánního přístupu některých příslušníků nacistických ozbrojených složek. Je s podivem, že toto odhalení mohlo v této zjištěné době vyjít v českých novinách a poukazovat na skutečnost, že i mezi příslušníky SS se našlo pár jedinců, kteří pochybovali o správnosti svého konání. (Jeden z vás, Konečný, 2008).

Další knihou, která vyšla v roce 1946, byla „**Živá slova**“. Jde o soubor filozofických esejí, kde se Konečný zamýšlí nad různými otázkami života. Jde o krátké eseje, například „Tradice a pokrok“, „Svoboda v řádu“, „Masarykův odkaz“, „Proč dobří lidé prohrávají“, a mnoho dalších.

„Masaryk jednou řekl, že dobří lidé jsou z velké většiny lidé líní, protože nedovedou zvítězit nad pilným čertem, který kutí bez ustání. To je bystře odpozorováno – vypadá to skutečně tak, jako by zlo bylo plné energie, kdežto dobro jako by bylo pasivní. Ba, sám kodex dobra – bible, říká ústy Ježíšovými: Neodpírej zlému, nýbrž, udeří-li tě kdo na pravou tvář, nastav mu i druhou, a chce-li se kdo s tebou souditi a vzíti ti košili, nech mu i plášť, a nutí-li tě kdo na jednu míli, jdi s ním i dvě.

Nepopírám výsostnou víru, že absolutní dobro působí na zlo děsivě – ale působí tak vždycky? Zastydí se, abychom to prostě vyjádřili, zlosyn před světcem vždy? Pochybuji o tom. Víme, jak Masaryk tu otázku řešil: zlu je nutno odporovat vždycky a všude, a třeba železem – je-li toho třeba. Neboť mám-li na vybranou být zabit nebo zabít toho, kdo mne chce zabít, nechť je zabit zlosyn! Ony jsou různé formy dobra – jedna z nich je po mém soudu také obrana a boj dobra proti zlu, a to obrana neúprosná, nekompromisní, radikální.“ (Živá slova, Konečný, 1946, str. 72)

Další knihy spatří světlo světa po delší odmlce, a v nich se Konečný soustřeďuje hlavně na psychologii. V roce 1961 společně se svojí ženou Olgou Konečnou vydávají knížku „**Když dětem nejde učení**“. Tato útlá knížečka je určena především rodičům dětí, které mají různé problémy s učením. Každá kapitola je věnována jiné příčině možné neúspěšnosti. Prospěch mohou ovlivňovat příčiny zaviněné prostředím, ve kterém dítě žije,

nebo samotný organismus dítěte. Každá z možností je podrobně popsána a rozebrána a je vždy uveden příklad, jak se tento určitý problém projevuje.

„ Rodiče a všichni, kdo přicházejí s dítětem rozumově méně schopným do styku, by se měli především snažit, aby neztratilo sebedůvěru, aby v něm nenarůstali pocity nedostatečnosti a méněcennosti. Zejména je nutná opatrnost při kritizování dítěte. Nepřipomínejme nikdy, nebo dokonce nevyčítejme méně nadaným dětem jejich menší nadání! Nemohou za ně právě tak, jako za výjimečné nadání nemůže génius. Zcela důsledně se vyvarujme hrubých výrazů jako hlupák, pitomec, prázdná hlava, apod. (Když dětem nejde učení, Konečný – Konečná, 1961, str. 32).

Je jen na rodičích samých, aby dokázali ve svých dětech najít tu stránku, ve které by ostatním stačily, nebo dokonce vynikaly. Velmi často žák, kterému nejde teoretické učení, po praktické stránce své „chytřejší“ spolužáky předstihuje. Můžeme klidně poukázat na fakt, že mnoho známých osobností, a dokonce spisovatelů a vědců akademiků, se ve škole učilo poměrně špatně. Například spisovatel Zeyer neudělal maturitu z matematiky.

(Když dětem nejde učení, Konečný – Konečná, 1961,).

Společně s docentem Bouchalem²⁷ vydávají v roce 1961 knihu „**Psychologie v lékařství**“.

Poté se vrací zpět k problémům mládeže a znovu se svojí ženou vydává v roce 1966 knihu „**Starosti s dospíváním**“.

Jak sám již v předmluvě autor říká, tuto publikaci nazvali Starosti s dospíváním, ale správnější by asi byl název Starosti s dospívajícími. Přesto tento název má své opodstatnění. Starosti s dospíváním nemají jen rodiče, učitelé nebo vychovatelé, ale také; a to především, sami dospívající děti. V žádném pozdějším údobí lidského života nehrozí tolik možností nedorozumění a odcizení, jako právě v tomto období. Tak jako z úst starší generace slýcháváme „Ach ta dnešní mládež! My jsme byli úplně jinačí!“, stejně od naší mládeže slýcháváme „ Ty mi vůbec nerozumíš! My jsme jiní, než vy! Vy nám vůbec nerozumíte!“. Je ale poněkud zarážející, že se tyto věty opakují generaci za generací. Jde zřejmě o dané zákonitosti určitého vývojového období.

---

²⁷ Milan Bouchal (1925-2004) docent lékařské psychologie, působil na psychiatrické klinice v Brně.

Nejčastější omluvou pro dané chování mládeže v tomto období je klasická věta: „Je v pubertě“. Je tento výrok ale vše vysvětlující a ospravedlňující?

Pokud se někdo rozhodne, že chce řídit automobil, naučí se něco o konstrukci, naučí se ovládat vozidlo a zkouškou dokáže znalost silničních pravidel.

Chce-li někdo doma chovat nějaké zvířátko, zjistí si základní znalosti o chovu, pořídí si klíčku a krmení.

Je ale velice zvláštní, jak málo rodičů vyhledává odbornou radu při výchově svých dětí. Potom je jasné, že vůbec neví, jak se určitým problémovým situacím vyhnout, popřípadě jak je vyřešit.

Určitě nikdo z nás by se neodvážil sednout do auta bez jakékoliv teoretické přípravy a bez odježděného počtu praktických jízd. Stejně tak bychom nehodili například rybičky do jakékoliv vody, bez ohledu jaké druhy se spolu snesou.

Vůbec nic ale nikomu nebrání „řídít“ životy našich dětí bez jakýchkoliv odborných znalostí, a to ani právě v nejkritičtější chvíli jejich života – v dospívání.

(Starosti s dospíváním, Konečný-Konečná, 1968)

Jak sám autor říká: „Pochopit dítě znamená nejen mít vědomosti o určitém vývojovém období, do něhož vchází, ale i schopnosti zbavit se osobních předsudků: nesrovnávat své chování a jednání s chováním a jednáním svého dítěte ve stejném věku. Je třeba mít na mysli, že naše děti žijí v zcela jiných společenských podmínkách, než jsme žili my. Je nutno se zbavit i jiného obvyklého předsudku: nesmíme měřit děti jen měřítkem svých požadavků. Nesmíme např. chtít, aby se česaly a šatily jen tak, jak my si představujeme, anebo aby děti v pubertě, když potřebují velmi mnoho pohybu, jen způsobně seděly.“

(Starosti s dospíváním, Konečný-Konečná, 1968, str. 5-6.)

4 FERDINAND KRATINA

„Při vědecké diskusi více získává ten, kdo je poražen, protože se více poučí“.

(Epikuros)

4.1 Životopis

Ferdinand Kratina se narodil 7. 5. 1885 do rodiny řídícího učitele v obci Obřany, v údolí řeky Svratky. Dnes jsou Obřany městskou částí města Brna.

Po absolvování měšťanky nastupuje na klasické gymnázium v Brně, které zdárně ukončuje maturitou. Protože jeho studijní výsledky jsou velmi dobré, pokračuje v roce 1903 ve studiích v Praze na Karlově Univerzitě. Nechává se zapsat na studium němčiny, francouzštiny, psychologie a filozofie. V roce 1908 tyto studia zdárně ukončuje, ale tím pro něj jeho cesta za vzděláváním nekončí. Využívá možnosti studijních pobytů v zahraničí a v následujících letech navštíví university v Paříži a v Mnichově.

(Psychologie, Kratina, 1947)

Po ukončení studií začal svou profesní dráhu středoškolského profesora, nejdříve v Kroměříži, potom postupně v Trenčíně a Telči. Od roku 1921 až do roku 1934 působí jako profesor francouzštiny a němčiny na „Slovanském gymnáziu“ v Olomouci. [5]

V tomto období se také začíná angažovat ve věcech veřejného života. Začíná řešením otázek náboženských, zvláště klade důraz na poměr katolicismu a protestantismu. Poté se zaměřuje na činnosti lidovými, které ho postupně přivádějí k politice. Toto jeho období vrcholí v roce 1926, kdy se rozhoduje kandidovat na post poslance za „Národní stranu práce“, jejímž představitelem byl Jaroslav Stránský²⁸. V tomto roce

---

²⁸ Jaroslav Stránský (1884 – 1973) – významný český prvorepublikový a poválečný politik, právník a novinář. Zakladatel Lidových novin, po exilu v roce 1948 působil v Londýnském BBC.

volby pro tuto stranu nedopadly nejlépe, a snad i proto svoji činnost v roce 1930 ukončila. Možná je toto hlavní důvod, proč se Kratina věnuje nadále hlavně své vědecké činnosti. [6]

Kratina patřil k těm kantorům, kteří se neustále chtějí vzdělávat. V období let 1930 – 1931 odjíždí na studijní pobyt do Psychologického ústavu v Lipsku a v roce 1933 habilituje v oboru psychologie na Filozofické Fakultě Masarykovi University v Brně. Zde potom, už jako docent, přednáší až do 17. listopadu 1939, kdy byly české vysoké školy uzavřeny.

Pro samu Filozofickou fakultu to bylo období ztrát, na jejímž konci bylo devět profesorů, kteří zahynuli na následky nacistické persekuce.

V období německé okupace, kdy nemůže učit své studenty, pracuje Kratina na svých odborných publikacích.

Během války vydává svá dvě význačná díla, „Osobnost“ a „Typ a typologie“. Vydání svého, asi největšího díla „Psychologie“, se však nedočkal. Tuto knihu dopisoval na konci války, těšil se na dobu, kdy spadnou okupantská pouta. Již se zaobíral představou, že je opět mezi svými studenty, bohužel, toho mu již nebylo dopřáno. Své dílo stihnul dokončit, ale jeho nemocné srdce nevydrželo.

Dne 14. prosince 1944 umírá Ferdinand Kratina na srdeční zástavu.

Jeho práce tu zůstává a právě u této osobnosti můžeme použít slova básníka, Jiřího Wolкера: „...člověk je smrtelný, člověk umírá, ale dílo, to zůstává“.

(Psychologie, Kratina, 1947)

4.2 Ferdinand Kratina a jeho dílo

Od roku 1926 začala spolupráce Ferdinanda Kratiny s Psychologickým ústavem Mihajla Rostohara²⁹. Na pole psychologie vstoupil v tomto roce svou disertační prací „**Problém o podvědomí duševna v soudobé psychologii**“.

Kratina se stává čelným představitelem české celostní a tvarové psychologie. Své studie vložil do díla „**Eidetická vloha u mládeže**“, která vyšla v roce 1930. Na rozdíl

---

²⁹ Mihajlo Rostohar (1878 – 1966) – český psycholog, původem ze Slovinska, zakladatel české experimentální psychologie, zakladatel psychologického ústavu na Filozofické Fakultě Masarykovy university. Experimentálně zkoumal prožívání filmů u adolescentu a.j.

od výzkumu Rostoharova ústavu, který pracuje s výsledky z experimentů, Kratina se vyznačuje vytříbenými formulacemi a vyjadřují osobité názory.

„Nespokojuji se však jen zachycením faktů, záleží mně též na jejich zařazení do celkové vědní souvislosti, pokud je to dnes možno. Experimentální šetření jsem doplnil výkladem o významu eidetické vlohy a zasadil, v širší rámeček, který podává orientaci po dnešním eidetickém výzkumu i jeho kritiku“. (Eidetická vloha u mládeže, Kratina, 1930, str. 5)

Do souvislosti eidetické vlohy s pedagogikou, hovoří zde Kratina o pochybení, které se stává, pokud chápeme dítě ve školním věku jen jako zmenšenou kopii dospělého člověka.

Právě eidetický výzkum poukazuje na velké strukturální rozdíly. Jasně ukazuje rozdíl mezi reprodukční optickým světem eidetického dítěte a dospělého. Dospělý má představy matné, neúplné a nestálé, kdežto u dítěte jsou představy barevné, detailně viděné a stálé.

(Eidetická vloha u mládeže, Kratina, 1930)

Navazuje „**Studie z tvarové psychologie**“ z roku 1932, a o další tři roky později v roce 1935 „**Úvod do celostní a tvarové psychologie**“. Autor zaujímá velmi kritické stanovisko k berlínské škole, která nepřipouštěla primární vliv subjektivních činitelů, ale souhlasí se školou lipskou a vyzdvihuje genetický primát nerozrůzněné prvotní celosti.

Svůj zájem o problematiku osobnosti protavil v roce 1941 do spisu „**Osobnost**“.

Zde se zabývá charakteristikou osobnosti, popisuje statické i dynamické struktury osobnosti. Dle jeho názoru je osobnost neměnná ve struktuře dědičných vloh, ale zároveň její vývoj přináší změny, kterými osobnost obohacuje a zpevňuje.

O rok později v roce 1942 vydává knihu „**Typ a typologie**“. Jak sám autor uvádí, *„typ je psychofysická nebo psychická dispozice, náležející určité skupině lidí tak, že přechod k sousední skupině je plynulý, bez ostrých hranic“.* Kratina zde pro potřeby svého díla nevymýšlí nic nového, ale používá Kretschmerovu³⁰ typologii. Co se týká školního prospěchu, poukazuje na častou souběžnost školního prospěchu například

---

³⁰ Ernst Kretschmer (1888 – 1964) – německý psychiatr, svojí prací potvrdil vztah mezi typem, vlastnostmi osobnosti a jejími psychickými poruchami.

v matematice a fyzice. Nebo mezi vyučovacím jazykem a cizími jazyky. A naopak malou úspěšnost mezi jazykem a biologií, mezi cizím jazykem a matematikou.

Asi neznámější knihou, která oslovila nejvíce, byla učebnice „**Psychologie**“. Tuto knihu dopsal Kratina na konci války v roce 1944, ale jejího vydání se nedočkal. Kniha vyšla až o tři roky později, v roce 1947.

Po dlouhém období, kdy byla absence české vysokoškolské učebnice systematické psychologie, přichází Ferdinand Kratina se svým dílem. Nebyl to výsledek práce jednoho nebo dvou roků, ale na tuto knihu se Kratina připravoval mnoho let. Jeho tvůrčí práce byla lemována monografickými studii, příspěvky do Ottova naučného slovníku a příspěvky do pedagogické encyklopedie. Učebnice Psychologie je stavěná souměrně, nezachází nikde do zbytečných podrobností, je napsána jasným a srozumitelným slohem.

Další významnou složkou jeho činnosti byl překlad odborné literatury. Za všechny můžeme zmínit překlad díla Émila Durkheima³¹ „**Pravidla sociologické metody**“.

Byl také členem redakce časopisu „**Psychologie**“ a aktivně přispíval do mnoha dalších odborných časopisů.

---

³¹ David Émile Durkheim (1858 – 1917) – významný francouzský sociolog. Je považován za jednoho ze zakladatelů moderní sociologie.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V této teoreticky zaměřené bakalářské práci jsem se zabýval dostupnou literaturou pojednávající o dané problematice, hledal jsem všechny dostupné texty a dokumenty. Metodologií mé bakalářské práce je analýza textů, jejíž pomocí jsem prováděl porovnání získaných poznatků a dle svého pohledu jsem se pokusil vyhodnotit otázku, či životní odkaz více ovlivnil sociální pedagogiku u nás.

5.1 Jejich příspěvek pro sociální pedagogiku.

Začnu tím, že všichni tři zmiňovaní se ve svém životě zajímali o psychologii a pedagogiku. Už svými názory, odbornými články a knihami přispívali nepochybně i do sociální pedagogiky. Všichni se mohou směle řadit mezi představitele brněnské psychologické školy. Robert Konečný a Ferdinand Kratina jsou zde započítáváni mezi psychology a Jan Uher zde figuruje jako pedagog. V případě brněnské psychologické školy je myšleno spojení časopisu „Psychologie“ a Psychologického ústavu Mihajla Rostohara. O tom, že se tyto tři pánové znali, komunikovali spolu a měli i jisté profesní spory, svědčí i publikace od Josefa Švancary, „Peripetie v historii Psychologického ústavu Filozofického fakulty Masarykovy university“.

„Rostohar zajišťoval v novém Psychologickém ústavu s hrstkou pracovníků rozsáhlý výukový program, rozvíjel kontakty s praxí školskou, poradenskou a průmyslovou; a od roku 1935 seskupil řadu spolupracovníků kolem časopisu Psychologie, první český psychologický časopis. Do okruhu autorů patří zejména V. Chmelař, F. Kratina, R. Konečný, L. Kolaříková, J. Uher, O. Glos, V. Komárek, E. Pejhovský, J. Buriánek a další.

Existovaly názorové rozdíly, ale ty nebránily tvořivému uplatnění pracovních postupů. Rostohar i Chmelař se do značné míry shodovali v akcentu na experimentální metody, Kratinu spojovalo s Rostoharem dominantní zaměření na celostní a tvarovou psychologii, ale lišili se v řadě teoretických poznatků, při čemž Kratinovi formulace jsou obvykle preciznější. R. Konečný se pohyboval v několika oblastech, o snech u Zeyera by jistě mohl diskutovat spíše s Kratinou, ale spojovacím článkem pro diskuzi s Rostoharem mu mohli být zejména po roce 1945 témata logiky a noetiky.

E. Pejhovský si považoval za čest, že ho Rostohar pověřoval zpracováním psychologických hesel do Pedagogické encyklopedie, kterou redigoval Jan Uher“. [7]

Jeden ze sporů měl Jan Uher a Ferdinand Kratina po vydání knihy „Středoškolský student a jeho svět“. Uher zde při průzkumu mezi studenty velmi často používal dotazníkovou metodu. Tento jeho postup se u Kratiny moc neshledal s pochopením a byl od něj velmi kritizován, protože tuto metodu nepovažoval v daném případě za objektivní.

5.2 Jan Uher

Příspěvek Jana Uhra spatřuji hlavně v jeho základní myšlence, kterou popisuje i ve své knize Problém kázně.

Problematika kázně není věcí minulosti, ale právě naopak. V dnešní době je tato otázka velmi ožehavá. Uhrovo dílo zde nabízí mnoho způsobů, řešící i většinu dnešních kázeňských prohřešků. Jím nabízené možnosti řešení, neztratily ani po desetiletích na aktuálnosti.

Jasně zde prezentuje, mimo jiné, podmínky kázně, úpadek tehdejší společnosti, alkoholismus, sexuální úpadek, zločinnost mladistvých a myšlenkovou nekázeň této doby. Slovem sociálního pedagoga popisuje jasné patologické jevy i dnešního světa. Náprava není možná bez součinnosti sociálních skupin, jako je rodina, škola, společnost.

Rodina, kterou Uher vždy považoval za hlavní pilíř společnosti, musí splňovat funkci výchovnou a to i smyslu mravního rozvoje. Určitě se zde promítá i samo autorovo dětství a jeho vztah k vlastní rodině.

Za neméně důležitý prvek, považoval Uher školu. Příkladal jí dvojí úkol. Na straně jedné by škola měla správným vedením a například i vlastním příkladem pedagoga, chránit žáka před špatnými vlivy. A na straně druhé, musí u žáka vychovávat takové vlastnosti, které povedou ke kázni, aby riziko „sklouznutí“ po šikmé ploše, bylo co nejmenší.

Jsou samozřejmě důležité i prostředky, které k takové výchově napomáhají. Vycházejí z oblastí lidského života a mají široký záběr. V jeho době to jistě byla církev, nebo lépe řečeno, víra v Boha. Jan Uher, jako člověk, který v mládí měl blízko ke kněžskému poslání, byl silně věřící člověk. Věřil, že víra v Boha napomáhá nejen v těžkých chvílích lidského života, ale pomůže i těmto okamžikům předcházet. Tato součást lidského žití dnes

již tak velkou sílu nemá, což vede k zamyšlení, zda to není jednou z příčin vzniku dnešní společnosti, ve které vztahy mezi lidmi jsou na žebříčku hodnot velmi nízké.

Dalším prvkem tlaku společnosti je samozřejmě politika. Politika nás všechny ovlivňuje, ať se nám to líbí, či ne. Každé politické rozhodnutí se určitou měrou dotýká nás všech. Nezanedbatelným činitelem byl v době Jana Uhera tisk. Pokud si představíme, kolik tiskovin vycházelo tehdy a kolik je jich k dispozici dnes, je jasné, že vliv tisku je dnes ještě mnohem větší.

Velkou možností jak naučit žáky ukázněnosti a ovládnání je hra. Umožňuje dětem radovat se z vítězství, ale taky umět přijmout porážku. A také, kde je lepší poznat podstatu kompromisu, a navrhnout, či přijmout remízu.

Jeho jméno je také podepsáno pod reformováním českého školství. Patřil k těm, kteří prosazovali zavedení osmileté základní školy, na kterou by navazovala čtyřletá vyšší škola. Maximální počet ve třídě by byl 25 žáků.

Také je zde řešena otázka koedukace. Byl prosazován názor, vyučovat obě pohlaví do páté třídy společně, poté odděleně. Reformní sbor, kterého byl Jan Uher členem, navrhoval úpravu školství v daných předmětech. U každého předmětu je uvedeno, na co je třeba klást důraz:

- Vyučovací jazyk – důraz na správné užívání češtiny.
- Cizí jazyky – praktická znalost, umět ho používat v komunikaci.
- Početní účetnictví – praktická znalost početních operací z běžného života.
- Dějepis a sociální vědy – porozumění otázkám politického a kulturního života; a to i mezinárodního.
- Přírodní vědy – samostatné bádání v oblastech přírody.
- Ruční práce – uplatňovat jako princip manuální dovednosti.
- Kreslení a rýsování – zobrazování jednoduchých předmětů
- Umělecká výchova – porozumění uměleckým dílům a pěstování vkusu.
- Domácí nauky – využití všech nabytých zkušeností v rodinném a společenském životě.
- Tělesná výchova – rozvoj fyzických a morálních sil.

Sám Uher ale hovoří o tom, že reforma může být jakákoliv, ale výsledek bude vždy záležet na učiteli. V tomto duchu proto hovoří o nutnosti, mít pedagogy řádně vzdělané a připravené.

Dalším a neméně významným příspěvkem, vhodným pro kteroukoliv oblast, je jeho vlastní osobní příklad. České země mají hodně hrdinů a významných osobností, o kterých se učíme v čítankách nebo v hodině dějepisu. Je škoda, že právě jméno Jana Uhra tam nenajdeme. Jeho životní příběh zná jen malá skupinka lidí, a to je dle mého názoru škoda. Když si uvědomíme, že měl možnost z okupované země odejít, ale jeho smysl pro povinnost mu velel zůstat a tím vlastně předurčil jeho budoucí truchlivý osud.

Není úkolem této práce pouštět se zde do filozofické otázky, kdo z dnešních státních představitelů by byl tohoto činu schopen, ale jeho životní odkaz je obdivuhodný.

5.3 Robert Konečný

Jeho prvotním příspěvkem bylo jeho působení v psychologické poradně Společnost pro výzkum dítěte a ve Studentské poradně středoškolské sociální péče. Za dobu svého působení v těchto institucích jistě nasbíral cenné zkušenosti, ale také možná právě tady vyvstaly otázky, na které odpovědi hledal ve svých pracích.

Také jeho dalším významným počinem je fakt, že byl oficiálně prvním školním psychologem na české střední škole.

Práce, kterou bychom jistě mohli počítat do sociální pedagogiky, nebo alespoň její část, je dílo „Když dětem nejde učení“. Zde v poslední kapitole je jasně popsán vliv okolí a prostředí na prospěch žáka. Spokojená a dobře fungující rodina, která je dobře finančně zajištěna, je jistě lepší prostředí pro žáka než její záporný protipól. Mnoho s těchto jeho úvah, které Konečný sepsal téměř před 55 lety, lze s úspěchem používat i dnes. A to i přes to, že celá dnešní společnost, je postavena na zcela jiných základech. Například popsaná přechodně neúplná rodina, je dnes velmi častým jevem, když jeden z rodičů jezdí přes víkend za prací a s rodinou bývá jen přes víkend a někdy ještě méně. Velkým problémem tehdy i dnes jsou rodiny alkoholiků nebo rodiny, kde dochází k násilí. Jistě problém „domácího násilí“ existoval i v této době, ale hovořit o něm bylo tabu. Ještě i dnes si spoustu lidí myslí, že je to problém jen té určité rodiny a je i nemálo těch, kteří mají za to, že to tak prostě má být. Neuvědomují si, že dítě, vychovávané v takové rodině,

si do dalšího života odnáší duševní trauma a často i chování svých rodičů kopíruje. Zde potom bývá výchova dítěte velmi narušena a může se rekrutovat až k různým patologickým jevům.

Další složkou výchovy i pro Konečného je škola, školní prostředí. Zde autor zdůrazňuje nutnost kontaktu rodičů se školou. Varuje před přenášením odpovědností z rodiny na školu a obráceně. Nakonec tím bude potrestáno především dítě.

Zvláště je třeba všimnout si dětí v období puberty a dospívání. V této době stoupá vliv kamarádů, rodiče přestávají být tím zářným vzorem, dospívající chce jít vlastní cestou. Ve svém okolí má mnoho lákadel, které mohou zavést i na šikmou plochu. Je dobře v této době podporovat různé zájmy a koníčky.

5.4 Ferdinand Kratina

Přínos Ferdinanda Kratiny, hlavně pro obor psychologie je nepřehlédnutelný. Tím spíše je zarážející fakt, že tento autor je v České republice téměř neznámý. Jeho práce v oblasti celostní a tvarové psychologie ho řadí k předním psychologům na evropském kontinentu. Jeho díla ve své době oslovila nejen psychology, ale jistě si své poznatky odnesli i představitelé z oblasti pedagogiky. On sám jako pedagog prošel celou řadou škol a věděl moc dobře, jaká úskalí tato práce obnáší. Zvláště jeho učebnice „Psychologie“ byla dobrým počinem pro budoucí generaci psychologů.

ZÁVĚR.

Co napsat na závěr?

Na počátku vytváření této bakalářské práce jsem o těchto třech pánech nevěděl vůbec nic. A nebyl jsem jediný. Já, jako odpůrce různých dotazníků a tabulkování, jsem pro potvrzení správnosti svého výběru položil stejnou otázku malé skupině svých spolužáků. Otázka byla jednoduchá: „*Co se Vám vybaví ve spojitosti se jmény Jan Uher, Robert Konečný nebo Ferdinand Kratina?*“ Tak jak byla jednoduchá otázka, stejně jednoduchá se mi vrátila odpověď: „*Nic.*“ Kontaktoval jsem skupinu 40 spolužáků a jen dva z nich měli jinou odpověď. Pouze dva měli jakési povědomí o jménu Jan Uher. O dalších dvou nevěděl nikdo nic. Tento výsledek mě poněkud vystrašil, ale zároveň nabudil, protože vědomí, že se pouštím do těžké práce, bylo motivující.

Nejtěžší z celé mé práce nebylo přečíst potřebnou literaturu. S tím jsem problém neměl, protože již v dětství mě můj bratr počastoval přezdívkou „knihomol“. Největším oříškem bylo tuto literaturu vůbec sehnat. Začali mé pochůzky po knihovnách, v antikvariátech a samozřejmě mě neminulo vysedávání u počítače, což nepatří k mým oblíbeným koníčkům. I s pomocí jedné mé spolužačky, jsem nakonec sehnal dostatek literatury, ale na úplnou spokojenost to nebylo. Nevím, nakolik tyto situace přitahují, ale stala se mi naprosto stejná věc, jako v prvním ročníku. Tam jsem psal seminární práci o Františku Kožíškovi a nepodařilo se mi vypátrat, kde je tento autor známých dětských říkanek pochovaný. Dlouho to ve mně leželo a i po zkoušce z tohoto předmětu jsem si jen tak pro sebe dál pátral po tomto údaji. Bohužel – bezvýsledně.

Stejná věc se mi přihodila i při vytváření této práce. Nikde se mi nepodařilo zjistit, kde je pochovaný Ferdinand Kratina. Obvolával jsem úřady, pomocí elektronické pošty kontaktoval zastupitelstvo brněnské části Obřany, kde se Kratina narodil; a kde i zemřel. Ani na žádném brněnském hřbitově mi nedali kladnou odpověď. Nakonec mi nezbylo nic jiného, než se smířit s jednou možnou verzí, že byl Ferdinand Kratina zpopelněn a urnu s jeho popelem mají jeho blízcí doma.

Poté, co jsem tedy prostudoval pracně sehnanou literaturu a vytvořil tuto práci, měl bych se dobrat k nějakému svému úsudku. Jak tito pánové ovlivnili sociální pedagogiku?

Ferdinand Kratina.

Jeho počín v oblasti psychologie byl zaručeně veliký a skrze tento obor se jistě některé jeho myšlenky a názory procedily i do sociální pedagogiky. Mě osobně oslovil asi nejméně, ale je to čistě sugestivní pocit. Působí na mě dojmem chladného člověka, možná až s příliš profesionálním pohledem na svět. Ale mohu se mýlit.

Robert Konečný.

Díky jeho práci „Když dětem nejde učení“ ho můžeme s klidným svědomím zařadit do bouřlivého světa sociální pedagogiky. Jeho poznatky popisované v tomto díle jsou nadčasové. Dokud budou děti a škola, dovolím si tvrdit, že budou platné stále. Nutnost spolupráce rodiny a školy, s podporou společnosti, u dětí, které mají některou z poruch učení, je stěžejní i pro dnešní dobu. Pokud by Ferdinand Kratina byl „trojka“, tak Robert Konečný by u mne byl na pozici „druhé“.

Jan Uher.

Možná mě hodně ovlivnil jeho životní příběh, s tragickou tečkou na konci, ale domnívám se, že jeho přínos pro oblast sociální pedagogiky byl největší. Už jeho cesty za poznáním do Ameriky, do Ruska, po Evropě. Všude posuzoval a srovnával přístup k výchově a rozdíly mezi nimi. Jasně si uvědomoval, že nikde to není zcela ideální, a že nelze do naší české kotliny naroubovat styl výchovy, který nám je cizí. Této své pravdy se držel, přestože to znamenalo roztržku s některými kolegy. Ve svých pracích se zaměřoval, mimo jiné, na problémy s kázní. Také on vyzdvihoval důležitost rodiny a její spolupráce se školou, potažmo se společností.

Proč je v mých očích na pozici číslo „jedna?“ Opět jde jen o můj osobní názor, ale dílo Jana Uhra bylo násilně a předčasně přetrženo. Domnívám se, že za jiných okolností by jistě přispěl v této oblasti mnoha dalšími myšlenkami a názory. K tomuto přesvědčení mě vede skutečnost, že Robert Konečný svá díla o dětech a výchově, napsal 20 let po válce, ve svých šedesáti letech. Tato výsada ale nebyla Janu Uhrovi dopřána. A i proto je pro mne „mužem číslo jedna“.

Sám za sebe jsem ze svojí prací spokojen, a to i z toho důvodu, že mě obohatila novými poznatky z oblastí, které bych za jiných okolností nikdy asi nezkoumal.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BLÁHA, I. *Československá sociologie*. Brno: Doplněk, 1977
- FIŠER, S. ŠKODA, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Triton, 2008
- HENDRICH, J. *Vzpomínka na Jana Uhra*. Praha: Periodikum - Čeští učitelé v protifašistickém odboji 1939–1945, 1978
- CHLUP, O. VELEMÍNSKÝ, K. UHER, J. *O novou školu*. Praha: Čin, 1933
- KOLAŘÍKOVÁ, L. *Jan Uher jako psycholog*. Psychologie, 1946
- KONEČNÝ, R. *Jeden z vás*, Praha:Academia, 2008
- KONEČNÝ, R. KONEČNÁ, O. *Když dětem nejde učení*. Praha: Státní nakladatelství, 1961
- KONEČNÝ, R. KONEČNÁ, O. *Starosti s dospíváním*. Praha: Státní nakladatelství, 1968
- KONEČNÝ, R. *Živá slova*. Brno: Zář, 1946
- KRATINA, F. *Eidetická vloha*. Olomouc: Orbis, 1930
- KRATINA, F. *Psychologie*. Brno: Komenium, 1947
- KRATINA, F. *Typ a typologie*. Brno: Ústřední učitelské nakladatelství, 1942
- KRAUS, B. SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS Brno, 2009
- MARIÁNKOVÁ, J. *Žili a pracovali v Brně*. Brno, 1977
- PASÁK, T. *Prof. dr. Jan Uher a jeho dílo*. Praha: Státní pedagogická knihovna Komenského, 1992
- PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Havlíčkův Brod: Grada, 2012
- SULA, P. SIEBENSCHIN, H. *Do života*. Praha: Státní nakladatelství, 1931
- SVOBODA, M., *Sto let od narození profesora Roberta Konečného*, Brno: Periodikum Universitas, Revue MU, 2006
- ŠVANCARA, J. *Živý odkaz Roberta Konečného*, Brno: Periodikum Universitas, Revue MU, 2002
- UHER, B. UHROVÁ, J. *Jan Uher (1891 – 1942)*. Praha: Státní pedagogická knihovna Komenského, 1993
- UHER, B. *Půlstoletá vzpomínka*. Praha: Státní pedagogická knihovna Komenského, 1992

UHER, J. *Sokolstvo a klerikalism*. Praha: Sbíрка sokolských přednášek, č. 49, 1935

UHER, J. *Středoškolský student a jeho svět*. Praha: Profesorské nakladatelství a knihkupectví, 1939

UHER, J. *Problém kázně*. Praha, 1924

UHER, J. *Výchova v rodině a ve škole* – článek z Vychovatelské čítanky. Praha: Státní nakladatelství, 1931

UHER, J. *Základy americké výchovy*, Praha; Osvěta. 1930

Elektronické odkazy.

[1] Robert Konečný. [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/robert-konecny-9813>

[2] Encyklopedie dějin města Brna: Robert Konečný. [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_udalosti&load=3542

[3] Psychologický ústav: Robert Konečný. [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/wups/home/zlata-kniha/robert-konecny/>

[4] Encyklopedie dějin města Brna: Robert Konečný. [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=11981

[5] Slovanské gymnázium Olomouc. [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://www.sgo.cz/Osobnosti-a-absolventi/Osobnosti-a-absolventi-Slovanskeho-gymnazia-jubilujici-v-prosinci/>

[6] Katedra filozofie Brno: Ferdinand Kratina. [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/kratna.html>

[7] Psychologický ústav: Mihajlo Rostohar. [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/wups/home/zlata-kniha/mihajlo-rostohar/>

FOTOGALERIE

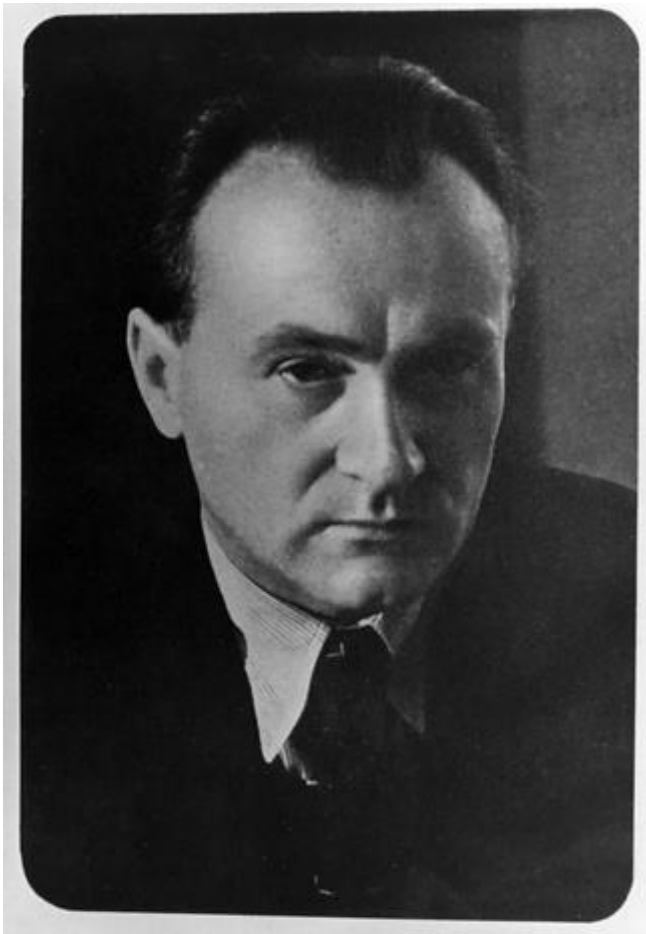
Jan Uher.

Robert Konečný.

Ferdinand Kratina.

FOTOGALERIE

Jan Uher

Prof. dr. Jan Uher mezi učiteli na severní Moravě
Prof. Dr. Jan Uher zwischen den Lehrern in Nordmähren

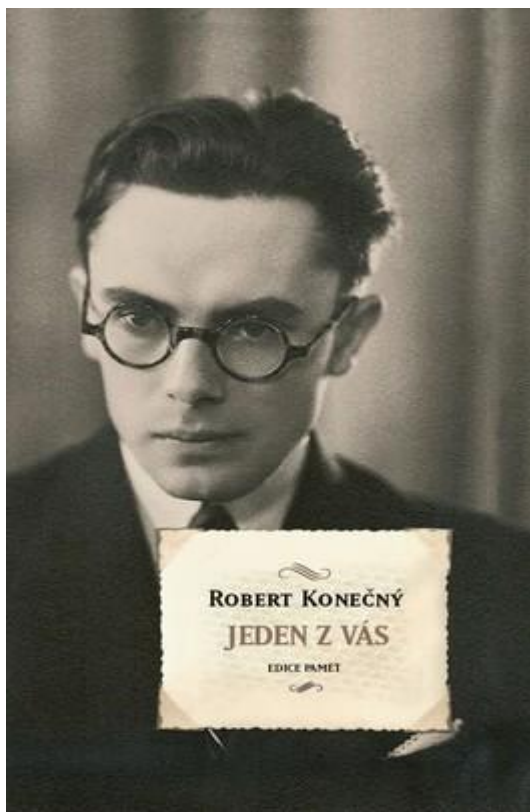

Prof. dr. Jan Uher s manželkou a dětmi Prof. Dr. Jan Uher, Praha 1939

Prof. Dr. Jan Uher mit seiner Gattin und seinen Kindern Prof. Dr. Jan Uher, Praha 1939

Robert Konečný

Ferdinand Kratina

